

ལེནུ་བཞི་པ། བད་ཀན་གྱི་ནད་གསོ་བ།

ГЛАВА 4. ЛЕЧЕНИЕ БОЛЕЗНЕЙ БЕКЕН

དེ་ནས་ཡང་དྲང་སྤོང་རིག་པའི་ཡེ་ཤེས་ཀྱིས་འདི་སྐད་ཅེས་གསུངས་སོ། །ཀྱེ་དྲང་སྤོང་ཆེན་པོ་ཉོན་ཅིག

Then again Sage Rigpai Yeshe said this words, “O Great Sage, listen.

Затем риши Ригпей Еше (*rig pa'i ye shes*) изрёк: «О, великий мудрец, слушай!

བད་ཀན་ནད་ལ་རྒྱ་རྒྱུན་དབྱེ་བ་དང་། །རྟགས་དང་བཅོས་ཐབས་རྣམ་པ་ལྔ་ཡིས་བསྟན། །

The disorders of **bad kan** are revealed under five headings: causes, conditions, classification, signs and symptoms, and treatment methods.

Болезни бекен (*bad kan*) описываются в пяти [темах]: причины, условия, классификация, симптомы и методы лечения.

རྒྱ་རྒྱུན་མ་རིག་གཉི་ལྷན་ལས་བྱུང་བའི། །བད་ཀན་ཐ་མལ་མཚན་ཉིད་བདུན་ལྔ་དེ། །

The **bad kan**, which is arisen from delusion caused by ignorance and is endowed with seven characteristics when in balanced state, is the cause of **bad kan** disorders.

1. Причина - возникший из тупости, вызванной неведением, обыкновенный бекен, обладающий семью характеристиками.

སྤོང་རྒྱུན་ཁ་མངར་སྣེ་བསེལ་སྣུམ་བཞེན་དྲགས། །འགྲངས་རྗེས་དལ་བར་བསྐྱད་དང་ཉེན་གཉིད་ལོག། །རྒྱན་སྤོང་ཉལ་
དང་རྒྱུགས་གོས་སྤོང་འབྲུགས། །སྤོང་སྤོང་གསར་ཐོག་སེར་ཅན་སྤྲངས་པ་དང་། །རྒྱ་རྒྱུན་ཤ་རིད་ཆེལ་བྱ་འབྲུགས་
དང་། །རྩི་མར་རྩལ་པ་ལོ་ཤུར་ལ་སྤྱག་རས། །རི་སྐོག་ལ་སོགས་རྗེན་ཟས་མཐའ་དག་དང་། །མ་ཚོས་པ་དང་ཆོག་པོ་
ཁེངས་པོའི་ཟས། །བ་རའི་འོ་མ་ཞོ་དར་རྒྱ་གང་ཇ། །བཟའ་བཏུང་ཆེས་ཉེ་ཚད་ལས་འདས་པའམ། །སྤོང་མ་མ་ལྷ་སྤྱི་མ་བོས་
པ་ཡི། །རྒྱུན་དེ་རྣམས་ཀྱིས་བད་ཀན་གྲང་ནད་སྤོང་། །

The conditions responsible for aggravating cold **bad kan** disorders are excessive intake of diets having a bitter and sweet taste and heavy, cool and oily potencies; relaxing with a full stomach; daytime sleep; sleeping in a damp place and being chilled due to prolonged stay in cold water or wearing too light clothing; intake of fresh, raw, or stale wheat or beans; eating meat of frail goat or **skom po**; eating fats, seed oil, butter, putrid food, withered leafy vegetables, stale radish, wild garlic, and all other raw foods; eating

undercooked food, burnt and stale food; drinking goat milk, curd, buttermilk, cold water and tea; overeating and overdrinking; and ingestion of food before the previous meal is digested.

2. Условия поднятия. Чрезмерное употребление горького, сладкого, тяжёлого, прохладного и маслянистого; отдых после плотной еды; дневной сон; лежание на сыром; нахождение в воде; ношение тонкой одежды; употребление пшеницы и гороха, свежесобранных, сырых или старых продуктов; мяса истощённых коз или телят; сала, растительного масла; испорченного сливочного масла, лежалой и вялой редьки; черемши и подобной сырой пищи в большом количестве; а также недоваренной, подгоревшей, несвежей пищи; коровьего или козьего молока, йогурта и пахты из него, холодной воды, чая; переедание или принятие пищи до того, как переварилась предыдущая порция - все эти условия приводят в движение холодные болезни бекен.

དབྱེ་བ་རང་རྒྱུད་ཅན་དང་གཞན་རྒྱུད་ཅན།།

The *bad kan* disorders are classified into independent *bad kan* and dependent *bad kan*.

3. Классификация: [болезни] подразделяются на самостоятельные (*rang rgyud can*) и зависимые (*gzhan rgyud can*).

རང་རྒྱུད་ཅན་ལ་སྦྱོར་དང་བྱེ་བྲག་གཉིས།།

Independent *bad kan* is classified into two types: general and specific.

3.1 В самостоятельных две [типа]: общие и отдельные

སྦྱོར་ལ་རིགས་དང་གནས་ཀྱི་དབྱེ་བ་གཉིས།།

The general categories are further classified into two groups base on type and location.

3.1.1 В общем выделяют две категории: по виду и по месту.

རིགས་ཀྱི་སློ་ནས་དབྱེ་བ་བད་ཀན་ལྗེན།། བད་ཀན་ལྷགས་དྲེག་མེ་དྲོད་ཉམས་པ་དང་།། བད་ཀན་མགུལ་འགགས་གྲུམ་བུ་དཀར་པོ་དང་།། བད་ཀན་འཇུ་སྐམ་ནད་དང་རྣམ་པ་རྒྱུག།།

Classification based on type is of six types: *bad kan lhen*, *bad kan lcags dreg*, *bad kan me drod nyams*, *bad kan mgul 'gags*, *bad kan grum bu dkar* and *bad kan 'ju slem*.

В подразделении по виду есть шесть болезней: бекен лхен (*bad kan lhen*), бекен чагдрег (*bad kan lcags dreg*), ослабление огненной теплоты меньям (*me nyams*), бекен гулгаг (*bad kan mgul 'gags*), друмбу карпо (*grum bu dkar po*), бекен джукем (*bad kan 'ju skems*).

གནས་ཀྱི་དབྱེ་ན་ཕྱགས་གྲམ་ཤ་ལ་རྒྱས། །རྩུ་རྒྱ་རྩུ་ཞེན་དོན་བབས་སྒྲོད་དུ་སྦྱང་། །དབང་པོ་ལྡེ་ལ་མེ་ཉོག་ཤར་
བའོ། །དོན་ནི་སྒྲོ་སྒྲོང་མཆེན་མཆེར་མཁལ་མ་སྒྲ། །སྒྲོད་ནི་སོ་ལོང་རྒྱ་མ་མཁེས་པ་དང་། །སྒྲོང་པ་མངལ་དུ་ཞུགས་དང་
རྣམ་པ་དུག །དབང་པོ་མགོ་མིག་རྣ་བ་སྣ་སྒྲེའོ། །

Classification based on location is as follows:

The disorder enters the skin, develops in the muscle tissues, circulates through the vessels, adheres to the bones, invades the vital organs, descends into the vessel organs, and manifests through the five sensory organs. The vital organs are the lungs, heart, liver, spleen, and kidneys, whereas the vessel organs are the stomach, large intestine, small intestine, gallbladder, urinary bladder, and uterus. The sensory organs include the head, eyes, ears, nose, and tongue.

В подразделении по месту - они расходятся по коже, увеличиваются в мышцах , движутся по сосудам, въедаются в кости, опускаются в плотные органы, проваливаются в полые, распускаются цветами на органах чувств. Плотных органов здесь пять: лёгкие, сердце, печень, селезёнка, почки; полые органы здесь это - желудок, толстая и тонкая кишка, желчный и мочевого пузырь, матка - входят в эти шесть; органы чувств - голова, глаза, уши, нос и язык.

བྱེ་བྲག་ནང་ཆོགས་ཉེན་བྱེད་སྒྲུག་བྱེད་དང་། །སྒྲོང་བྱེད་ཆོམ་བྱེད་འབྱོར་བྱེད་རྣམ་པ་སྒྲ། །རྒྱུད་དང་མཁེས་པར་འབྲེས་
པས་བརྩུ་རུ་འགྱུར། །བཞི་བརྩུ་རྩ་གཅིག་རང་རྒྱུད་དབྱེ་བར་འདོད། །

The specific category involves the five types of *bad kan* – supporting *bad kan*, decomposing *bad kan*, experiencing *bad kan*, satisfying *bad kan*, and connective *bad kan* – and the ten combined disorders constituted by combining each of these five types with *rlung* and *mkhris pa*.

3.1.2 Отдельные - это пять подвидов: поддерживающий (*rten byed*), разлагающий (*myag byed*), вкусовой (*myong byed*), удовлетворяющий (*tsim byed*), соединяющий (*'byor byed*), а от смешения с лунг и трипа - еще десять. Так подразделяется 41 самостоятельное [заболевание бекен].

གཞན་རྒྱུད་ཅན་ལ་སེར་པོ་སྒྲུག་པོ་གཉིས། །

Depending *bad kan* is classified into two types: *bad kan ser po* and *bad kan smug po*.

3.2 В зависимых выделяется два: бекен серпо (*bad kan ser po*) и бекен мугпо (*bad kan smug po*).

དེ་ཡི་རྟོགས་ལ་སྦྱི་དང་བྱེ་བྲག་གཉིས། །

The signs and symptoms of *bad kan* disorders are of two types: general and specific.

4. У симптомов есть две [категории]: общие и частные.

སྤྱི་ཏྲགས་སློང་བ་རྒྱ་ལ་བརྟག་པ་དང་། །མཚན་ཉིད་ཏྲགས་ཀྱི་སློན་ནས་བརྟག་པ་དང་། །ཡན་གཤོང་གོམས་པའི་སློན་ནས་
བརྟག་པ་གསུམ། །

The general signs and symptoms are examined based on three methods: diagnosis based on cause and condition, diagnosis based on signs and symptoms, and diagnosis based on assessment of the benefit and harmful effects of diet and lifestyle.

4.1 Общих симптомов три [группы]: исследование через причины, поднявшие [заболевание]; исследование через характерные признаки и исследование через привычное, что вредит и что помогает.

དང་པོ་སློང་བྱེད་རྒྱ་ལས་བརྟག་བྱ་ན། །གོང་གི་བད་ཀན་སྤྱིད་པའི་ཟས་སྤྱོད་ནམས། །བསྟེན་རྗེས་ན་ན་བད་ཀན་ཡིན་
པར་བཤད། །

For the diagnosis based on causes, when the above-mentioned diet and lifestyle aggravate a disorder, this indicates a **bad kan** disorder.

4.1.1Первое, что касается исследования через причины поднятия. Если заболело после того, как [пациент] придерживался порождающих бекен питания и образа жизни, описанных выше, утверждают, что это бекен.

ནད་ཏྲགས་ཚ་མི་བྱིང་གུད་ཞར་བ་དང་། །ཚུ་ཡི་མདོག་དཀར་དྲི་དང་རྩངས་པ་རྒྱུད་། །ཁ་མངལ་ལྷེ་རྟེན་སྤྱི་ལ་མིག་
དཀར་སྤངས། །སྤྲོས་ལུང་མང་ཞིང་མགོ་འཐོམ་ལུས་སེམས་སྤྱི། །དང་ག་མི་བདེ་དྲོད་མེད་འཇུ་སྟོབས་རྒྱུད་། །མཁལ་
ཤིང་མི་བདེ་ལུས་སློ་ལྷ་བ་སྤྱི། །ཚུམ་པ་བད་ཀན་སྤྱི་ཅིང་འཇུ་བ་དང་། །གཏར་ན་ཁག་མདོག་དམར་སྤྱི་འབྱར་བག་
དང་། །དྲན་པ་མི་གསལ་གཉིད་ཆེ་སྤྱིད་པ་སྤྱིར། །གལ་ཡང་མཁལ་ཚོགས་དམ་ཤ་རྒྱས་ལས་མཐའ་རིང་། །ནམ་ཞོད་སློང་
དང་ལྷ་དྲོ་ཐོས་ཐོག་ལྷང་། །

The signs and symptoms are as follows: a sunken, weak and unclear pulse, whitish urine with little odor and steam, loss of the sense of taste, pale tongue and gums, swelling of the eyes with pale sclera, excessive nasal discharge and sputum, confusion, heaviness of the body and mind, loss of appetite, loss of body heat, weak digestion, discomfort around the kidneys and waist, swelling of the body, goiter, diarrhea or vomiting of mucus and indigested food, discharge of pale reddish, viscous blood on venesection, unclear memory, excessive sleep, lethargy, itching, tightness and stiffness of the joints, weight gain, and procrastination. The disorder manifests during heavy rainfall, at dusk, in the early morning, and immediately after eating.

4.1.2 Симптомы болезни: пульс глубокий (*bying*), нечёткий (*rgud*), слепой (*zhar*); моча белёсая, пар и запах незначительны, во рту вкус не ощущается; язык и десны бледные; склеры глаз белые, [веки] отечны; обильные сопли и мокрота; голова тяжёлая; тяжесть в теле, ум притуплён. Аппетит плохой; тепла нет; пищеварение ослаблено; болят почки и поясница; тело отекает; растёт зуб; рвота и понос слизью и цампой. При кровопускании кровь светло-красного цвета, липкая. Неясная память, сонливость; слабость; кожа зудит; суставы тугоподвижны; вес увеличивается; апатия; в сезон дождей, утром, вечером и сразу после еды [болезнь] приходит в движение.

ཕན་གཞི་དུ་ཟས་སྤྱོད་རྒྱུ་ཡང་དྲོ་བ་འཕྲོད། རྩི་བསིལ་བསྐྱེན་པས་བྱུང་པར་ན་ལས་གསལ། །

In the diagnosis based on assessing beneficial and harmful effects, when rough, light and warm-natured food and lifestyle ameliorate the condition, and overexposure to heavy and cool-natured food and lifestyle exacerbates the condition, this indicates a *bad kan* disorder.

4.1.3 [Исследование через то, что] вредит и что помогает. Когда подходит грубое, лёгкое и тёплое в питании и образе жизни, а от употребления тяжёлого и прохладного особенно плохо, ясно, что это [болезнь бекен].

བྱི་བྲག་རིགས་ཀྱི་སློ་ནས་བརྟག་པ་ལ། །

The specific signs and symptoms based on type are as follows:

4.2.1 Частные. Диагностика в соответствии с видом.

དང་པོ་བད་ཀན་ལྡེན་ཞེས་བྱ་བ་ནི། རྩིན་དང་མ་གོམས་མི་འཕྲོད་ངོ་བོ་བཞིན། རྩིན་གྱིས་མ་ལུ་བད་ཀན་བེ་སྐབས་འཕེལ། བེ་སྐབས་ལྡེན་སྐལ་འོག་ཏུ་ཚོགས་པ་ལ། རྩིན་ཞེས་བྱ་བྱི་ཉམས་ལ་འདྲིལ་སྐྱམ་བྱེད། རྩིང་ངེ་ན་ལ་མནན་ན་འདྲིལ་བ་མེད། དང་ག་མི་བདེ་ཁ་ཟས་འཇུ་བ་དགའ། རྩིས་དུས་ན་ཞིང་སློགས་ན་བདེ་བར་མངོན། །

First, *bad kan lhen* is a condition in which indigestion attributable to four factors – body constitution, unaccustomed diet, incompatible diet, and the dietary nature – leads to proliferation of bad kan and mucus, resulting in accumulation of mucus under the xiphoid process. The condition is characterized by apparent pain accompanied by a rolling sensation and a feeling of consolidation with no actual form encountered on palpation, loss of appetite, difficulty digesting food, pain during ingestion of food, and a sense of comfort when hungry.

Первое, так называемый бекен лхен (*bad kan lhen*). Когда из-за нарушения пищеварения мажува, вызванного четырьмя условиями, такими как «опора», непривычная, несовместимая пища или её собственная природа, увеличиваются бекен и желудочная слизь (*be snabs*), которая скапливается под мечевидным отростком (*lhen sna*). [Пациенту] кажется, что там что-то есть, [потому и болезнь] называется «[бекен] лхен». Болит как будто там комок, но при нажиме ничего нет; аппетит плохой, пища переваривается с трудом, во время приёма пищи болит, а на голодный желудок чувствует себя лучше.

སྐྱགས་དྲིག་ཅིས་བྱ་གོང་ལྟར་མ་ལུ་བས། བེ་སྐབས་འཕེལ་ཏེ་ཕོ་བའི་ནང་སྐལ་ལ། རྩིགས་དྲིག་ཆགས་པས་ཕོ་བའི་མི་དྲོད་ཉམས། རྩིག་འཚོང་ཕོ་བ་ཐམས་ཅད་ཉེ་མ་མེ་ན། དང་ག་མི་བདེ་ག་སྐྱམ་སྤོང་སྤོང་འདོད། བེ་སྐབས་བད་ཀན་ཁ་ཟས་ཟོས་ཚད་སྐྱག། །

The disease *bad kan lcags dreg* is a condition in which iron slag-like mucus forms on the gastric rugae due to accumulation of mucus resulting from *ma zhu* (indigestion), as mentioned above. The condition causes degenerated *me drod* (digestive heat), belching, bloated painful stomach, loss of appetite, weight loss, a desire to rest, and vomiting of mucus, *bad kan*, and all ingested foods.

Так называемый «чагдрег (*lcags dreg*)» похож на вышеописанное. Из-за мажува (*ma zhu ba*) увеличивается желудочная слизь и оседает на внутренних складках желудка как ржавый налёт, из-за чего огненное тепло ослабевает. При этом будет отрыжка, чувство переполнения, весь желудок постоянно болит, аппетит плохой, мышцы сохнут, хочется сидеть, рвота слизью и съеденной пищей.

བད་ཀན་མེ་ཉམས་གང་རླུང་ཤས་ཆེ་ལ། །ཁ་ཟས་འཇུ་དཀའ་བསིལ་ཕྱོགས་ཚད་ལས་ཐལ། །གོས་སྒུབ་ལུས་གང་ཚུ་ཡི་
ལས་མང་བྱས། །ཚད་གཞུག་བསིལ་ཐལ་སྦྱོངས་གཏར་དྲགས་པ་ཡིས། །མཁྲིས་པ་འཇུ་བྱེད་མེ་མཉམ་རླུང་མཐུ་
ཉམས། །ལུས་ཀྱི་དྲོད་རླུང་ཁ་ཟས་འཇུར་མི་འདོད། །སློ་འཁྲོག་འཚོང་སླེག་ཁ་ཟས་མ་སླིན་འཇུ། །སློབས་རླུང་ཤ་སྐམ་
མཇུག་ཏུ་དམུ་སྐྱོན་འཇུར། །

The disease *bad kan me nyams* is a condition in which the digestive *mkhris pa* and fire-accompanying *rlung* degenerate. This occurs when those with a cold and *rlung*-dominant nature overindulge in indigestible and cool-natured food, experience cooling of the body due to light clothing, carry out water-related work, or are exposed to overuse of cool-natured remedies against hot disorders and excessive purgation and venesection. it causes loss of body heat, poor digestion, abdominal distention and rumbling, bloated stomach. Belching, diarrhea of undigested foods, weak body strength, and a thin body. This condition finally progresses to *dmu chu* and *skran*.

Бекен меньям (*bad kan me nyams*). Когда тот, у кого преобладает холодный лунг, злоупотребляет трудноперевариваемой пищей и всем прохладным, мёрзнет в лёгкой одежде, много контактирует с водой, от слишком прохладного в конце жара, чрезмерных очищений и кровопусканий, уменьшается сила переваривающей трипа и сопровождающего огонь лунг. От этого тепло тела будет маленьким, не способным переваривать еду, будут вздутие, урчание, тяжесть, отрыжка, понос непереваренной пищей, слабость, мышцы сохнут, в дальнейшем [болезнь] переходит в мучху (*dmu chu*) и опухоль трен (*skran*).

བད་ཀན་མགུལ་འགགས་ཞེས་པ་པོ་བ་དང་། །བྲང་དང་སློབས་བད་ཀན་རྒྱས་པ་ཡིས། །བད་ཀན་རླངས་པ་སློབ་ལུ་མིད་
པར་ཆགས། །དབེར་ན་དོང་བའི་ལོགས་ལ་ཟོ་ཆགས་འདྲ། །དེས་རྒྱུན་མིད་པ་འཇུས་ནས་ཟས་མིད་དཀའ། །དབྱགས་རྩུབ་
མི་བདེ་ཤ་སྐམས་ལུས་སློབས་འཚོར། །ཟས་སློམ་མིད་པས་པོ་བ་ཆ་ནས་རུབ། །མཇུག་ཏུ་མིད་པ་འགགས་ནས་འཚི་བ་
ཡིན། །

The disease *bad kan mgul 'gags* is a condition in which *bad kan* accumulates in the stomach, chest and lungs, and because of this, the steam of *bad kan* adheres to the inner layer of the esophagus and trachea, resembling the formation of butter cream on the peripheral surface of a churn. This condition causes obstruction of the throat with difficulty swallowing and inhaling, a thin body, loss of body strength, and shrinking of the

stomach due to an absence of food and drink. Eventually, the condition leads to death due to esophageal obstruction.

Так называемый бекен гулгаг (*bad kan mgul 'gags*). Из-за увеличения бекен в желудке, груди и в лёгких, его пары оседают на трахее и пищеводе подобно тому, как на внутренних стенках подойника нарастает налёт. Из-за этого пищевод сужается, глотать пищу трудно, вдыхать тяжело, мышцы усыхают, физическая сила уходит. Без пищи и жидкости уменьшается желудок. В конце пищевод закрывается и наступает смерть.

བད་ཀན་གྲུམ་བུ་དཀར་པོ་ཞེས་བྱ་བ། །མ་ཚུ་རང་གནས་བད་ཀན་འཕེལ་བ་ཡིས། །ཕོ་བ་མཚན་པ་གང་ཡིན་ཆ་མེད་
ན། །ལ་ཟས་ཅི་ཟོས་མི་ཞེས་འབྲུ་སྐྱུག་བྱེད། །ཉུ་གཞི་མིག་རྩས་ན་ཞིང་ཚུ་ཚན་འབྱུང་། །མུག་ཏུ་ཡན་ལག་ལ་བྱེར་གྲུམ་
བུར་འགྱུར། །

The disease *bad kan grum bu dkar po* is a condition in which *bad kan* accumulates in the stomach due to *ma zhu* (indigestion), thereby causing uncertain pain in the stomach and liver, diarrhea, vomiting due to the unpleasant taste of any ingested food, pain in the limb muscles and eye orbits, and acid reflux. Eventually it leads to arthritis due to dispersion of the disorder into the limbs.

Так называемый «бекен друмбу карпо» (*bad kan grum bu dkar po*). Из-за мажува бекен увеличивается на своём месте, из-за этого появляются неопределенные боли в желудке и в печени, что бы ни съел, всё невкусно, из-за чего рвота или понос, болят икры и предплечья, кости глазниц, появляется кислая отрыжка. В конце бекен рассеивается в конечности и переходит в друмбу (*grum bu*).

བད་ཀན་འཇུ་སྐྱེམས་ཞེས་བྱ་འགྲངས་པ་མེད། །སློབས་ཚུང་ཤ་སྐམ་གསུམ་པ་ཤིན་ཏུ་ཆེ། །བྱིན་པ་འདར་ལ་སྦྱིད་པ་སྐྱུར་
བ་ཡིན། །

The disease *bad kan 'ju skems* is a condition characterized by an insatiable appetite, weak body strength, a thin body, large stomach, shivering of the calves, and lethargy.

Так называемое «бекен джукем» (*bad kan 'ju skems*). Нет насыщения, сил мало, мышцы усыхают, а живот очень большой, икры дрожат, апатия.

བད་ཀན་ལྷགས་གམ་དྲོད་བལ་བས་ལྷགས་གཡའ། །ཤ་རྒྱས་དྲོད་མེད་སློ་གསོ་བ་དྲེག་པ་ཆགས། །གཉིད་ཆེ་ལུས་ལྗིང་སྦྱིད་
སྐྱུར་མེན་བྱ་འོང། །རྩར་ལྷགས་རྩ་རྒྱུད་གང་བསེལ་གྲོང་ལ་སྦྱི། །རྩས་ལ་ཞེན་ན་རྩས་པ་གང་ཞིང་ན། །ཚིགས་ཁ་གཡོ་ཞིང་
བརྒྱུང་བསྐྱུམ་འགོ་འདུག་གྲོང་། །

Dispersion of *bad kan* in the skin causes loss of body heat, pale skin as if licked by a cow, and itching; development in the muscle tissues causes loss of body heat, loss of firmness of the muscle tissues, formation of dirt on the skin, excessive sleep, heaviness of the body, lethargy, and nodular growth; infiltration into the channels causes a cool sensation in the channel accompanied by stiffness and heaviness; and adherence to

the bone causes a cool sensation and pain in the bones as well as joint swelling and stiffness in extension and flexion, and in walking and sitting.

Когда бекен расходится по коже — в ней нет тепла, появляются бедаг (*bas ldag*) и зуд; при увеличении в мышцах — они холодные, вздутые, рыхлые, покрываются налётом, сонливость, тяжесть в теле, апатия, появляются менбу (*rmen bu*). При вхождении [бекен] в сосуды - вдоль их хода [появляется чувство] холода, жёсткости и тяжести. Когда [бекен] въедается в кости - они стынут и болят, суставы опухают, трудно сгибать, разгибать, ходить и сидеть.

སྒྲིང་ལ་བབས་ན་དྲན་པ་ཚོངས་པར་བྱེད། །དང་ག་མི་བདེ་སྟོང་རྒྱུངས་ལྷན་སེམས་སྟེ། །སྒོར་བབས་སྟོང་རྒྱུངས་མགོ་
འཁོར་ཟས་མི་འདོད། །བེ་སྐབས་སྟོ་སྟོབ་མང་དུ་ལུ་བར་བྱེད། །མཚེན་པར་བབས་ན་ཟོས་རྗེས་མཚེན་པ་ན། །སྤྱིན་བུ་སྟོག་
ཅིང་ཁ་ནས་ཚུ་སྟོན་འཇོག། །མཚེར་བབས་གཉིད་ཆེ་དབྱགས་རྒྱུང་ཁོང་ཁོང་པ་སྟོ། །རྒྱ་ཁིང་སྦྱིད་པ་སྦྱར་ལ་ཟས་མདོག་
འཇུ། །མཁལ་བབས་མཁལ་རྟེན་ན་ཁིང་དྲི་རྒྱ་སྟེ། །རྣ་བ་འཐེབ་ཅིང་རྒྱན་གང་ལྷན་པར་གཞོད། །

Incursion of *bad kan* into the heart causes unclear memory, loss of appetite, exertion of pressure in the upper back, and heaviness of the body and mind; incursion into the lungs causes exertion of pressure in the upper back, dizziness, loss of appetite, and profuse expectoration of sticky bluish mucus; incursion into the liver causes liver pain after food intake, *srin* reflux, and discharge of bluish water from the mouth; incursion into the spleen causes excessive sleep, panting, abdominal distention, general weakness, lethargy and diarrhea of undigested food; and incursion into the kidneys causes pain in the kidneys and waist, scanty urination, deafness, and exacerbation of the condition on exposure to cold and wet conditions.

При падании [бекен] в сердце [больной] ощущает туго, аппетит плохой, грудь распирает, тяжесть в теле и на душе; в лёгкие — грудь распирает, голова кружится, есть не хочется, в мокроте много голубоватых комочков слизи; при падании в печень — боли в печени после еды, синбу (*srin bu*) разворачиваются, изо рта сочится голубоватая слюна; при падении в селезенку — сонливость, дыхание тяжёлое, живот вздут, вялость и апатия, диарея цвета съеденной пищи; при падении в почки — болят поясница и почки, мочеиспускание затруднённое, заложены уши, особенно вредят сырость и холод.

སོ་བར་སྦྱང་ན་སོ་བ་མི་བདེ་སྟེ། །བྲང་ཚ་རྒྱ་ཚན་འབྱུང་ཁིང་ཟས་མི་འཇུ། །ཁོང་སྦྱང་སྟོ་འཁོག་བྱེད་ཅིང་ཟོས་ཚེ་ན། །རྒྱ་
མར་སྦྱང་ན་བེ་སྐབས་འཇུ་ཁིང་སྟེ། །མཁལ་པར་སྦྱང་ན་མིག་སེར་འཇུ་བ་དཀའ། །ལྷན་སྟེ་སྦྱིད་པ་སྦྱར་ལ་གཉིད་དུ་
འབྱིང་། །རྒྱང་པར་སྦྱང་བས་བད་ཀན་ཟ་ལུར་འཇུར། །མངལ་སྦྱང་སྦྱང་གང་རྒྱ་མཚན་གཅིན་བག་འཇོག། །

Descent of *bad kan* into the stomach causes stomach discomfort, heaviness, heartburn, acid reflux, and difficulty digesting food; descent into the large intestine causes abdominal distention and rumbling, and pain on food intake; descent into the small intestine causes mucus in diarrhea and heaviness in the intestinal region; descent into the gallbladder causes yellow eyes, poor digestion, heaviness of the body, lethargy, and drowsiness; descent into the urinary bladder leads to *bad kan* -dominated diabetes; descent into the uterus causes a sensation of cold in the lower parts of the body, and viscous vaginal discharge in menstrual blood and urine.

Если [бекен] провалился в желудок — возникают дискомфорт и тяжесть в желудке, изжога, кислая отрыжка, пища не переваривается; когда провалился в толстую кишку — вздутие, урчание, боли при еде; если упал в тонкую кишку — диарея слизью и тяжесть; если провалился в желчный пузырь — глаза желтеют, пища переваривается с трудом, возникают тяжесть в теле, апатия, сонливость и притуплённость; от попадания в мочевой пузырь — бекен переходит в мочеизнурение *zakhu* (*za khu*); если упал в матку — холод в нижней части тела, менструации или моча липкие.

བད་ཀན་མགོ་ལ་འབྱུངས་ན་མགོ་བོ་སྟེ། །གཉིད་ཆེ་དང་ག་མི་བདེ་ཡི་ག་འགག་མིག་ལ་འབྱུངས་ན་སྐངས་ཤིང་མཆི་མ་
འཛོག་ཟླ་བར་འབྱུངས་ན་གང་ཞིང་སྟེ་ལ་འཐེབ། །སྙེ་ལ་འབྱུངས་ན་སྙེ་འགག་མཚུལ་བ་སྟེ། །སྟེ་ལ་འབྱུངས་ན་སྟེ་གྲོང་རོ་མི་
ཚོར། །

Infiltration of *bad kan* into the head causes heaviness of the head, excessive sleep, discomfort in the stomach, and loss of appetite; infiltration into eyes causes swelling of the eyelids and shedding of tears; infiltration into the ears causes a cold sensation and heaviness in the ears, and loss of hearing; infiltration into the nose causes nasal blockage and heaviness of the nose; and infiltration into the tongue causes loss of taste due to tongue rigidity.

Если бекен вошёл в голову — будет тяжесть в голове, сонливость, плохой аппетит, нет интереса к еде; если проник в глаза — они отекают и слезятся; в уши — [чувство] холода, тяжести, их закладывает; в нос — нос заложен, чувство тяжести в пазухах; если вошёл в язык — он делается задубевшим, не ощущает вкусов.

བྱེ་བྲག་བད་ཀན་རྟེན་བྱེད་ནད་གྱུར་ན། །དང་ག་མི་བདེ་སྟོང་རྒྱུངས་མདུན་རྒྱབ་གཟེར། །བྲང་ཚ་ཆུ་སྐྱུར་འབྲུང་ཞིང་
དང་ག་འགག་བད་ཀན་སྟུག་བྱེད་འཇུ་དཀའ་བཅུད་མི་ལེན། །ལ་ཟས་མི་འཇུ་སྟེག་ཅིང་སོ་བ་གྲོང་། །སྟོང་བྱེད་ལ་ཟས་
སོ་མེད་སྟོམ་དད་ཚུང་། །སྟེ་གང་མཚུ་ན་སྐད་འཛོར་ཟས་མི་ལེན། །ཚིམ་བྱེད་མགོ་འཁྲོམ་མིག་བྱི་ན་བ་འགག་སྟོང་བ་
སྟུགས་མང་ཆམ་འདེབས་མཚོག་མ་སྟེ། །འབྱོར་བྱེད་བརྒྱུད་བསྐྱུམ་དཀའ་ཞིང་ཚོགས་མགོ་སྟོམ། །རྟེན་ལག་སྟུ་ཚོགས་ན་
ཞིང་ཚོགས་ལ་གཡོ། །རྒྱུང་དང་མཐིམ་བར་གང་འདྲེས་དེ་རྟུགས་སྟོན། །

The symptoms of specific *bad kan* disorders are as follows: if supporting *bad kan* is imbalanced, it causes stomach discomfort, pressure exerted on the upper body, chest pain and back pain, heartburn, acid reflux, and loss of appetite. Imbalanced decomposing *bad kan* causes poor digestion, inability to absorb nutritional essences, indigestion, belching, and hardening of the stomach. Imbalanced experiencing *bad kan* causes loss of taste, mild thirst, cold sensation in the tongue, lip pain, hoarseness, and indigestion. Imbalanced satisfying *bad kan* causes vertigo, blurred vision, stuffy ear, frequent sneezing, excessive nasal discharge, and a feeling of heaviness on the bregma as if experiencing a common cold. Imbalanced connective *bad kan* causes difficult extension and contraction, joint enlargement, and pain and swelling of the limb joints. When any of these disorders combines with either *rlung* or *mkhris pa*, it will show the corresponding symptoms.

Отдельные. При болезненной трансформации поддерживающего бекен (*bad kan rten byed*) аппетит плохой, распирает верхнюю часть тела, сильная боль в груди и в спине, изжога, кислая отрыжка, аппетита нет. В случае разлагающего бекен (*bad kan myag byed*) - трудноперевариваемое и «питательное» не усваивается, пища не переваривается, отрыжка, желудок задубевший. В случае вкусового бекен (*bad kan myong byed*) не чувствуется вкус еды, желание пить невелико, холод в языке, болят губы, голос хриплый, пища не усваивается. В случае удовлетворяющего бекен (*bad kan tsim byed*) нарушается координация, в глазах мельтешение, закладывает уши, чихание, обильные сопли, [пациент] подвержен простудам, [чувство] тяжести в темени. В случае соединяющего бекен (*bad kan 'byor byed*) трудно сгибать и разгибать суставы, их головки утолщаются, болят и отекают суставы конечностей. В зависимости от того, что примешалось: лунг или трипа, - его признаки и будут наблюдаться.

བད་ཀན་སེར་པོ་མཐིམ་པའི་ཁ་ལྷན་ཡིན། །རྩ་ནི་དལ་ལ་སྟོང་ཞིང་ཚུ་མདོག་སེར། །པོ་བ་ལྷེ་མ་ཞིང་ཟས་ལ་དང་ག་
ཞན། །ཚང་འཐུངས་དྲོས་ཚོ་མཚོག་མ་མིག་ཅུས་ན། །བང་ཚ་ཚུ་སྐྱུར་འབྱུང་ཞིང་མཐིམ་པ་སྐྱུག་ཤས་རྒྱན་ཅུལ་སྐྱུར་བོས་
རྗེས་འཐུ་ཡང་སྲིད། །མོ་ཡོས་ར་ཤ་མར་རྙིང་ཚང་སྐྱུར་གཞོན། །མཇུག་ཏུ་སྐྱུག་པོ་འམ་མཐིམ་པའི་ནད་དུ་འགྱུར། །

The disease **bad kan ser po** is a condition caused by overflow of bile. The signs and symptoms are as follows: slow and empty pulse, yellowish urine, fullness in the stomach, poor appetite, pain at the bregma and eye orbits when the body warms up on intake of **chang**, heartburn, acid and bilious reflux, possibility of diarrhea after exposure to damp places and rotten and sour foods, and exacerbation of the condition after taking roasted wheat, goat meat, aged butter, and sour **chang**. This condition finally leads to **bad kan smug po** or **mkhris pa** disorders.

4.2.2 Бекен серпо (*bad kan ser po*) — это выплёскивание желчи (*mkhris pa'i kha lud*). При этом пульс медленный (*dal*) и пустой (*stong*), моча жёлтого цвета, желудок как будто переполнен, аппетит к еде слабый. От приёма чанга и в тепле - болят область темени и глазницы, возникают изжога, кислая отрыжка, рвота желчью, от сидения на влажной земле, употребления испорченного и кислого может быть понос. Плохо переносятся прокалёная пшеница, козлятина, старое масло, кислый чанг. В конце [болезнь] переходит [бекен] мугпо (*bad kan smug po*) или заболевание трипа.

བད་ཀན་སྐྱུག་པོ་ཁག་གི་སྐྱེགས་མ་ཡིན། །པོ་མཚོན་རོ་སྟོང་ན་ཞིང་རྒྱ་བཤལ་སྐྱུག་ཤས་རྗེ་སྲིད་པ་སྐྱུར་ལ་སྟོང་མི་
དགའ། །འཐུངས་སྟོགས་གང་དང་དྲོ་བ་གང་ཡང་གཞོན། །དོན་མེད་ན་ཞིང་བྱས་མེད་བདེ་བར་མདོན། །

The disease **bad kan smug po** is a condition attributable to blood residues. The signs and symptoms are as follows: pain in the stomach, liver, and upper back, yellow vomitus resembling the sap of *rgya*, heaviness of the body, lethargy, unhappiness, exacerbation of the condition when the stomach is either empty or full and when exposed to cold or warm conditions, pain without reason, and amelioration of the condition without any treatment.

Бекен мугпо — это нечистая часть крови. В этом случае будут боли в желудке, печени и верхней части тела, рвота цвета смывок шеллака, тяжесть в теле, апатия, душа не радуется, плохо и от насыщения, и от голода, и от тепла, и от холода; боли появляются беспричинно и также произвольно состояние может улучшаться.

བཅོས་པའི་ཐབས་ལ་སྦྱོང་དང་བྱེ་བྲག་གཉིས།

The treatment methods are of two types: general and specific.

5. В методах лечения две [категории]: общее и частное.

དང་པོ་བད་ཀན་ངོ་བོ་བསེལ་བའི་ཕྱིར། །སྐྱན་དཔུང་ཟས་སྦྱོང་རྣམ་བཞི་དྲོད་དུ་སྦྱུག །ས་འདྲ་གཉེན་པའི་ཁ་ན་མྱེ་བའི་
ཕྱིར། །ལན་རེས་མི་སེལ་ཡུན་དུ་བསྟེན་པ་གཅེས།

First, **bad kan** being cool in nature should be trained with four warm-natured treatments: medicine, external therapy, diet, and lifestyle. Being earth-like and heavy in nature responds slowly to its remedies; therefore, it is important to undergo a lengthy course of remedies rather than a one-time treatment.

5.1.1 Первое. Поскольку природа бекен прохладна, вся четвёрка: лекарства, процедуры, питание и образ жизни должны способствовать теплу. Будучи подобными земле, [болезни бекен] и на средства [лечения отвечают] тяжело, поэтому они не устраняются за один раз, важно применять их длительно.

དང་པོ་ཟས་ཀྱི་སློ་རྣམ་བཅོས་པ་ནི། །འབྲུ་རྗེང་ཟན་དྲོན་ཆང་ནར་སླིན་པ་དང་། །ཚུ་སློལ་སྐྱ་ཚུ་ལྷག་དང་ཉ་ཤ
དང་། །གཡག་ཚོད་བྱ་ཚོད་གཡི་དང་སྦྱང་གེའི་ཤ །དྲོ་ཞིང་ཡང་ལ་རྩུབ་པའི་ཟས་སློམ་རྣམས། །འགྲངས་ཆེས་མ་ཡིན་འཇུ་
སླ་ཉུང་བད་བསྟེན།

First, treatment through diet involves administering warm, light, and rough-natured food and drink, such as warm dough made from aged grains, aged **chang**, boiled water, garlic infusion, and meat from sheep, fish, wild yak, eagle, lynx, and wolf. Instead of overeating, take these in small quantities for easy digestion.

5.1.2 Первое, лечение питанием. Тёплые каши из старого зерна, крепкий выдержанный чанг, кипяток, имбирную воду, баранину, рыбу, мясо дикого яка, грифа, рыси и волка — то есть тёплые, лёгкие и грубые продукты и напитки, следует есть не досыта, а понемногу, чтобы легко переваривалось.

སྦྱོང་ལམ་མེ་ཉི་དྲོ་ཞིང་གོས་དྲོར་བགོ། །སྐྱམ་སར་ལྷས་ངག་རྩྱལ་བཅག་གཉིད་མི་ལོག། །སྦོང་བར་བྱེད་རྒྱུན་ཟས་སྦྱོང་དུས་
ཀུན་སྦང་།

Treatment through lifestyle involves keeping oneself warm by exposure to sun and fire, wearing warm clothes, and carrying out physical and verbal exercise in a dry place. Avoid daytime sleep and the causative diet and lifestyle factors on a regular basis.

Образ жизни. Греться у огня и на солнце, носить тёплую одежду, много трудиться телом и речью в сухом месте, [днём] не спать. Нужно избегать поднимающих [бекен] условий в питании и поведении всё время.

སྐྱེན་དུ་རྒྱུ་ཚུ་གསུམ་དང་བཞི་ཐང་བཏང་། རྒྱུ་ཚུ་བྲེ་ག་པི་པི་ལིང་གི་ཐང་། ཚེ་བ་གསུམ་དང་རྒྱུ་ཚུ་ཚེ་ཐང་ལ་སོགས། །བསྐྱུས་པའི་སྤྱི་བ་ཚན་མོ་བཏང་བར་བྱ། །

Treatment through medicine involves administering decoctions such as *rgyam tshwa gsum thang*, *rgyam tshwa bzhi thang*, a decoction prepared from *rgyam tshwa*, *bre ga*, *pi pi ling*, and decoctions of *tsha ba gsum* (three hot medicines) and *rgyam tshwa* in warm state.

Лекарства. Дают отвары «*rgyam tshwa gsum thang*» и «*rgyam tshwa bzhi thang*», отвар *rgyam tshwa*, *bre ga* и *pi pi ling* или отвар *tsha ba gsum* (трёх жгучих) и *rgyam tshwa* и другие. Их следует делать сгущёнными и назначать в тёплом виде.

ཕྱེ་མ་སེ་འབྲུ་བཞི་དང་བརྒྱུད་པ་དང་། ད་ལེས་བདུན་དང་ཚོད་མ་ལ་ནམས་སྐྱུར། ཚེ་བ་ལྷ་དང་ལ་ཅུ་ཚེ་ཡི་ཕྱེ། མ་ལྷ་ལྷན་དང་ལྷགས་དྲེག་དང་ག་འགྲིབ། མེ་དྲོད་ཉམས་དང་གང་ནད་སྣོང་ལ་ཕན། སེ་འབྲུ་བཞི་སྣེད་ཟེར་ལ་ལ་ཅུ་ཚུ་། །བཅའ་སྐྱེད་ཕྱེ་མས་དྲོད་སྣེད་ཡི་ག་འབྲེད། །ཟས་འཇུ་སྐྱེག་དང་ཕོ་བའི་བྱུག་གཟེར་འཛོམས། ཚེ་བ་ལྷ་དང་སེ་འབྲུ་བཞི་བ་དང་། བྱི་ཏང་ག་དང་རྒྱུ་ཚུ་ལ་ཅུ་ཚུ་། ཕྱེ་མས་བད་ཀན་གང་བ་མ་ལུས་འཛོམས། །ཀྱུ་ལ་བྱུར་དཀར་ཏྟ་སྐྱུར་ལྷོ་ལ་དབུལ། །སྐྱེན་གྱིས་མགོ་ཚེན་རྩ་བ་མ་ཐོན་ན། བྱེན་ལྱུར་གང་ཉེདེ་ལམ་ནས་སྐྱུང་བར་བྱ། །དེ་རྗེས་ནད་ལྷག་གང་འཕྲོད་ཕྱེ་མས་གདོན། །

Administering medicinal powder compounds such as *se 'bru bzhi pa*, *se 'bru brgyad pa*, *da lis bdun pa*, *rgod ma kha*, *tsha ba lnga* (five hot medicines), and *kha ru tshwa* cures *ma zhu* (indigestion), *bad kan lhen*, *bad kan lcags dreg*, anorexia, and weak *me drod* (digestive heat), and is effective in treating numerous cold disorders. Medicinal powder prepared by adding *zi ra*, *kha ru tshwa*, and *bca'i sga* to *se 'bru bzhi pa* compound enhances body heat, appetite and digestion, and cures belching and stomach ache. Medicinal powder of *tsha ba lnga* (five hot medicines), *se 'bru bzhi pa* compound, *byi tang ga*, *rgyam tshwa*, *kha ru tsha* eliminates all kinds of cold *bad kan* disorders. Add *bur dkar* (white jaggery) as a medicinal vehicle to all the above compounds, and administer with boiled water. If these medicines simply suppress the disorder without uprooting it, evacuate the disorder through either the upper or lower route, depending on the location of the disorder. Thereafter, evacuate remnants of the disorder with suitable medicinal powders.

Порошки: Составы *se 'bru bzhi pa*, *se 'bru brgyad pa*, *da lis bdun*, *rgod ma kha*, порошок *tsha ba lnga* (пять жгучих) с *kha ru tshwa* помогают при мажува (*ma zhu ba*), лхен (*lhen*), чагдрег (*lcags dreg*), отсутствии аппетита, ослаблении огненного тепла (*me drod*) и тысячи болезней холода. Порошок *se 'bru bzhi pa* с добавлением *zi ra*, *kha ru tshwa* и *bca' sga* порождает тепло, улучшает аппетит и пищеварение,

снимает отрыжку и боли в желудке. Порошок из *tsha ba Inga* (пять жгучих), *se 'bru bzhi pa*, *byi tang ka*, *rgyam tshwa* и *kha ru tshwa* убирают без остатка все болезни холода бекен. Для всех этих [составов] конём будет белый бурам (*bur dkar*) запивать кипячёной водой. Если голова [болезни] согнута лекарствами, а корни не извлечены, их нужно вычистить через вверх или вниз, смотря как ближе. А потом остатки болезни вывести подходящими порошками.

དཔལ་དུ་ཚྭ་དང་བོང་བ་སྐྱུ་དུགས་བསྟེན། །མང་བ་ཤིན་དུ་རྒྱས་ན་མི་ཐུར་བྱ། །

For treatment through external therapies, use warm compresses of salt, clods of earth, and pelt. If the cold disorder intensifies greatly, apply moxibustion and surgical therapy.

Процедуры. Прибегают к компрессам из соли, дерновины кочек и шерсти, а если холод чересчур велик, нужно поставить горячие иглы.

བྱེ་བྲག་བཅོས་ཐབས་རིགས་གནས་ནང་ཚོགས་དང་། །གཞན་དབང་བཞི་ལས་

The specific treatments are applied on the basis of type, location, specific types, and dependent disorders.

5.2 Частные методы лечения. Здесь четыре [раздела: в соответствии с] видом, местом, подразделением и для зависимых болезней (*gzhan dbang*).

རིགས་ཀྱིས་བཅོས་པ་ནི། །དང་པོ་བད་ཀན་ལྷེན་ལ་ཚྭ་བ་གསུམ། །རྒྱམ་ཚྭ་ཁ་རུ་ཚྭ་ཡི་བསྐྱེལ་ཐང་བཏང་། །ཚྭ་འམ་བོང་བ་
བསྟེན་པའི་དུགས་ཀྱིས་བདུག་དེས་མ་སེལ་ན་ཚྭ་བསྟེན་སྦྱོར་བ་བྱ། །སྐྱུ་རྗེས་སྐྱུགས་དང་ལྷེན་གསང་ཁ་གསུམ་
བསྟེན། །

The specific treatments based on type are as follows:

First, for the treatment of *bad kan lhen*, administer a decoction prepared by boiling the three hot medicines with *rgyam tshwa* and *kha ru tshwa* and apply compresses of heated salt and clods of earth. If this does not help, administer *tshwa'ma bong ba bsregs pa* compound, draw out the disorder with emesis, and perform moxibustion on the three horizontal points of *lhen gsang*.

5.2.1 Лечение в соответствии с видом. Первое, при бекен бекен лхен (*bad kan lhen*) следует назначить вскипячённый отвар *tsha ba gsum* (трёх жгучих), *rgyam tshwa* и *kha ru tshwa* и прикладывание компресса из соли или сожжённой дерновины кочек. Если это не помогло, нужен состав *tshwa bsreg sbyor ba*, а после лекарства - вывести с помощью рвотных, прижечь трёхустую точку *lhen gsang*.

གལ་ཏེ་ལྷེན་དེ་རྒྱ་ཆགས་འདྲིལ་བ་ན། །མནན་ན་ས་ཞིང་འཕར་ལ་བོད་པ་རྒྱང་། །ཁ་ཟས་ལེན་དུ་མི་སྟེར་བོས་ཚད་
སྐྱུག་འདི་ཉིད་བད་ཀན་ལྷེན་སྐྱེན་ཞེས་བྱ་སྟེ། །ཚོང་ཞི་སོལ་བའི་མི་ལ་འཚོས་པར་བསྟེན། །དར་བར་དད་བསང་ཐལ་བ་

ནམས་ལོ་ལོ་བས་བསྐྱེད། །ཀུན་དང་མཉམ་པའི་ཨ་རུའི་ཐལ་སྐྱེན་སྐྱུར། །མི་ནི་མངོན་སུམ་ཉིད་དེ་དོད་སྐྱེད་མཚོག་གི་ཤིང་།
ཀུན་ལ་རུ་ཚེ་དང་ཚེ་བ་གསུམ། །སྐྱོག་སྐྱུ་མར་རྗེད་རེད་བུས་མི་དོད་སྐྱེད། །བཅུ་གཉིས་མི་མཉམ་གསང་ལ་མི་བྱུར་བྱ། །

For the treatment of *bad kan me mnyam*, administer a powder of *rgod ma kha* compound and a compound prepared from *se 'bru*, *tsha ba lnga* (five hot medicines), *bzang po gsum* (three superlative medicines), *byi tang ga*, *sруб ka*, *ka ra nyadza*, *rgyam tshwa*, *kha ru tshwa*, and *bu ram* (jaggery) with boiled water to generate *me drod* (digestive heat). A compound, prepared from *rgyam tshwa*, *la la phud*, *a dza mo*, *pi pi ling*, and *sga* in an increasing quantity of the above ingredients, acts like real fire for generating *me drod* (digestive heat). Inserting a suppository made from *shing kun*, *kha ru tshwa*, *tsha ba gsum* (three hot medicines), and *sgog skya* mixed with aged butter generated *me drod* (digestive heat). Apply moxibustion of *thur ma* (a surgical instrument) on the twelfth vertebra and *me mnyam gsang* point.

Снижение огненного тепла - меньям (*me mnyam*). Следует приготовить порошок *rgod ma kha*, состав из *se 'bru*, *tsha ba lnga* (пять жгучих), *bzang po gsum* (три хороших), *byi tang ka*, *sруб ka*, *ka ranydza*, *rgyam tshwa*, *kha ru tshwa* и бурам, запивать кипячёной водой. Это порождает огненное тепло желудка. Сделать состав из *rgyam tshwa*, *la la phud*, *a za mo*, *pi pi ling* и *sga* в последовательно возрастающих дозах, и добавить тхалва *a ru ra* столько же, сколько всех остальных вместе. Этот состав — как настоящий огонь, отлично усиливает тепло. Свечи (*rengs bu*) на старом масле из *shing kun*, *kha ru tshwa*, *tsha ba gsum* (трёх жгучих) и чеснока порождают огненное тепло (*me drod*). Следует ставить горячие иглы на точку двенадцатого позвонка и в точку *me nyams gsang*.

བད་ཀན་མགུལ་འགགས་ནད་ལ་ཚེ་བ་ལྔ། །བཟང་པོ་བཞི་དང་ཤིང་ཀུན་བྱེ་ཏང་ག། །རྒྱུ་ཚེས་སྣ་དང་ས་ཚེ་སྣ་ཚོགས་ཚད་དང་། །སྐྱེན་ཀ་སྐྱེ་ཚའི་ཕྱེ་མ་སྐྱང་ཚོད་སྐྱུར། །ཅོང་ཞི་ཚོད་བཏུལ་ཐལ་སྐྱེན་རྗེན་པོ་དང་། །ནང་རུབ་ལྷག་པ་སྐྱེད་ལ་ཚུ་སྐོལ་དབུལ། །ཉ་ཤ་ཨོལ་གོང་ཚེ་བ་ཁོང་དུ་བསྐྱེན། །སྐྱེན་རྗེས་བཤམ་སྐྱོགས་སྐྱོགས་ལ་སྐྱེད་བར་བྱ། །སྐྱེན་གསང་སྐྱེ་སྐྱོད་ཚོགས་པ་བཞི་པ་བསྐྱེག། །

For the treatment of *bad kan mgul 'gags*, prepare a medicinal powder from *thsa ba gsum* (five hot medicines), *bzang po bzhi* (four superlative medicines), *shing kun*, *byi tang ga*, *sруб ka*, *Ice tsha*, assorted salts including *rgyam tshwa* and unprocessed honey, and a compound prepared by adding *cong zhi rgod btul* to *thal sman rnon po* (sharp ash) compound. Administer these compounds with boiled water alternatively in the morning and evening. Take fish meat and broth made from thyroid cartilage [of a sheep]. After taking these medicines, evacuate the disorder with purgation and emesis simultaneously. Apply moxibustion on *lhen gsang*, *ske stong* and the fourth vertebra.

При болезни бекен гулгаг (*bad kan mgul 'gags*) готовят порошок из *tsha ba lnga* (пять жгучих), *bzang po bzhi* (четыре хороших), *shing kun*, *byi tang ka*, смеси разных солей во главе с *rgyam tshwa*, *sруб ka* и *Ice tsha*, смешивают с «диким мёдом» (*sbrang rgod*) и назначают, запивая кипячёной водой, спиной к спине утром и вечером, чередуя с зольным лекарством из *cong zhi rgod brtul* вместе с *thal sman rnon po*. Нужно употреблять рыбу, суп из трахей [животных]. После лекарств нужно вычищать совместно слабительными и рвотными, прижигать точки *lhen gsang*, *ske stong* и четвёртый позвонок.

བད་ཀན་རུམ་བུ་དཀར་པོ་བཅོས་པ་ནི། རྫོང་ལམ་བྱ་བ་བསོས་པའི་དུགས་ཀྱིས་བདུག་གིང་ཀུན་རྒྱ་ཚུ་དབྱེ་མོང་བསྐོལ་
ཐང་བཏང་། ལྷག་སྐེལ་ཅུ་རྩ་རྒྱུ་ཚུ་མི་བི་ལིང་། ལྷ་ཚི་བྱེ་ཏང་ག་ཡི་བྱེ་མ་བསྐྱེན། ལེ་འབྲུ་ཚུ་བ་གསུམ་དང་ཨ་ཅུ་
ར། རྒྱུ་ཚུ་མ་རུ་འབྲུ་དེ་ཉིག་དང་། ཨ་ཅུ་ཚུ་དང་བྱ་རམ་སྤྱང་སྤྱར་བཏང་། །བྱང་པར་ཚུན་མེད་རྩོ་སར་བཅག་པ་
བཞུགས། །

For the treatment of **bad kang rum bu dkar po**, apply compresses made from heated stones or pigeon droppings. Administer a decoction prepared from **shing kun**, **rgya tshwa**, **dbyi mong**, and a medicinal powder prepared from **sug smel**, **ru rta**, **rgyam tshwa**, **pi pi ling**, **gla rtsi**, and **byi tang ga**. Administer a compound prepared from **se 'bru**, **tsha ba gsum** (tree hot medicines), **a ru ra**, **rgyam tshwa**, **ma nu**, **'u su**, **da trig**, and **ma ru tse** mixed with **bu ram** (jaggery) and **sbrang** (honey). It is particularly recommended to do exercises in a warm place devoid of humidity.

Лечение бекен друмбу карпо (*bad kang rum bu dkar po*). Ставят компрессы из нагретых камней или голубиноного помёта; назначают кипячёный отвар *shing kun*, *rgya tshwa* и *dbyi mong*; порошок из *sug smel*, *ru rta*, *rgyam tshwa*, *pi pi ling*, *gla rtsi* и *byi tang ka*; состав из *se 'bru*, *tsha ba gsum* (трёх жгучих), *a ru ra*, *rgyam tshwa*, *ma nu*, *'u su*, *da trig*, *ma ru rtse* вместе с бурам и мёдом. В особенности рекомендованы физические упражнения в несыром тёплом месте.

བད་ཀན་འཇུ་སྐེམས་བཅའ་རྒྱ་ཁ་ཅུ་ཚུ་ ཨ་ཅུ་སྤྱུ་ཅུ་བྱར་དཀར་སྤྱར་ལ་བཏང་། ལྷུང་ཚུར་སྤྱུགས་བྱ་སྐྱེན་གསལ་མེ་
ཡིས་བསྐྱེན། །

For the treatment of **bad kan 'ju skems**, administer a compound prepared from **bca'i sga**, **kha ru tsha**, **a ru ra**, **skyu ru ra**, and **bur dkar** (white jaggery), perform emesis using **sbyang tsher**, and perform moxibustion on **lhen gsang**.

Бекен джукем (*bad kan 'ju skems*). Назначают состав из *bca' sga*, *kha ru tshwa*, *a ru [ra]* и *skyu ru [ra]* с белым бурам (*bur dkar*). Следует вызвать рвоту с помощью *sbyang tsher*, прижигать точку *lhen gsang*.

ཀུན་ལ་ཟས་སྐོམ་ཡང་རྩོ་རྒྱུང་བས་བཅོས། །

Treat al **bad kan** disorders with small intake of light and warm-natured food and drink.
Всех их следует лечить лёгкими и тёплыми продуктами и напитками в небольших количествах.

སྤྱུགས་གྲམ་ཚུ་བ་གསུམ་དང་ཕྱོ་མར་སྤྱུར། །ཉི་མས་བསྐྱེན་ཅིང་མཉེ་བྱུག་འཐེམ་པར་བྱ། །ཤར་རྒྱས་ཨོལ་གོང་བ་ཡི་ཚུ་བ་
བཏང་། །ལེ་འབྲུ་བརྒྱུད་སྤྱར་ཉོ་དགུག་ཚོལ་བ་སྤྱད། །ཚར་རྒྱ་ཚུ་སྤྲིའི་ཐང་བཏང་མེ་དུགས་བསྐྱེན། །ཅུས་ཞེན་བྱར་ཚང་
ཚུ་བ་གསུམ་སྤྱར་བཏང་། །བྱ་བ་བསོས་པའི་དུགས་བྱ་བོང་ཤ་བཟའ། །ཕྱོ་མར་སྤྱུགས་མཉེ་ཚོགས་དམིགས་གང་སར་
བསྐྱེན། །

To treat dispersion of *bad kan* into the skin, apply a mixture of *tsha ba gsum* (three hot medicines) and *zo mar*, expose the body to sunlight, and massage effectively. To treat development of *bad kan* in the muscle tissue, take broth prepared from the thyroid cartilage [of a sheep], followed by administration of *se 'bru brgyad pa* compound, and perform exercise while fasting. To treat circulation of *bad kan* into the channels, administer a decoction prepared from assorted salts and warm the patient by the fire. To treat adherence to the bone, administer *bur chang* mixed with *tsha ba gsum* (three hot medicines), apply compresses of heated pigeon droppings, recommend intake of donkey meat, massage with *zo mar*, and perform moxibustion on cold joints.

5.2.2 Если [бекен] разошёлся по коже — нужно приготовить смесь трёх жгучих (*tsha ba gsum*) с масляным налётом со стенок подойника (*zo mar*) и, прогрев [больного] на солнце, массируя, полностью втереть её. Если увеличился в мышцах - дают суп из трахей, состав *se 'bru brgyad pa*, следует голодать и делать физические упражнения. Если бекен разбежался по сосудам - назначают отвар разных солей, пусть [больной] греется у огня или компрессами. Если въелся в кости, нужно назначить чанг на бурам с тремя жгучими, ставить компресс из нагретого голубиноного помёта, есть ослятину, втирать масляный налёт со стенок подойника (*zo mar*) и массировать, прижигать холодные места на суставах.

སྒོ་སྦྱང་གང་ལ་བབས་ཀྱང་སྐྱགས་ཀྱིས་དྲངས། །དེ་རྗེས་སེ་འབྲུ་བཞི་བ་གཙོ་བོ་ལ། །སྦྱང་ལ་རྩྭ་ཏི་ཤིང་ཀུན་ལ་ཅུ་ཚྭ། །སྒོ་ལ་ལྟར་བྱ་ཅ་རྩྭ་གང་སྟེ། །སྦྱང་དང་བྱར་དཀར་རྩྭ་བྱས་ཆུ་སྟོལ་དབུལ། །ཡང་ན་སྦྱང་ལ་རྩྭ་ཏི་ཚོ་བ་གསུམ། །སྟལ་སྦྱེལ་བྱི་ར་ནག་བོ་ཀ་ཀོ་ལ། །བྱར་དཀར་སྦྱར་བཏང་སྒོ་ལ་སེ་འབྲུ་དང་། །ཚོ་བ་གསུམ་དང་བྱི་ར་དཀར་ནག་གཉིས། །ཤིང་ཚོ་སྟལ་སྦྱེལ་བྱ་རམ་སྦྱར་ལ་བཏང་། །དེ་རྗེས་ཚོགས་བ་བཞི་ལྟ་བུ་ག་བདུན་བསྟེན། །

For treating incursion of *bad kan* into the vital organs such as the lungs and heart, drain the disorder with emesis. Administer *se 'bru bzhi pa* compound as the principal compound; then, add *dza ti*, *shing kun*, and *kha ru tshwa* mixed with honey as a medicinal vehicle, or add *dza ti*, the three hot medicines, *sug smel*, *zi ra nag po*, and *ka ko la*, mixed with *bur dkar* (white jaggery) to treat incursion into the heart. Add *star bu*, *ru rta*, *cu gang* mixed with *bur dkar* (white jaggery), or add *se 'bru*, *tsha ba gsum* (three hot medicines), *zi ra dkar po*, *zi ra nag po*, *shing tsha*, and *sug smel* mixed with *bu ram* (jaggery) to treat incursion into the lungs. Thereafter, apply moxibustion on the fourth, sixth and seventh vertebrae.

Куда бы ни спустился [бекен] - в лёгкие или сердце, его выводят рвотными, а затем, взяв за основу *se 'bru bzhi pa*, в случае сердца добавляют *dza ti*, *shing kun*, *kha ru tshwa*, а в случае лёгких — *li shi*, *star bu*, *cu gang*, верхом на коне - мёде или белом бурам (*bur dkar*), запивать кипячёной водой. Или же при [бекен] сердца назначают состав из *dza ti*, *tsha ba gsum* (трёх жгучих), *sug smel*, *zi ra nag po*, *ka ko la* и белого бурам (*bur dkar*); при [бекен] лёгких — *se 'bru*, *tsha ba gsum* (трёх жгучих), *zi ra dkar po*, *zi ra nag po*, *shing tsha* и *sug smel* с бурам (*bu ram*); а затем прижигают четвертый, пятый, шестой, седьмой позвонки.

མཚོན་བབས་ཚ་བ་གསུམ་དང་སེ་འབྲུ་དང་། ཤིང་ཚ་ཁ་ཅུ་ཚྲ་དང་གུར་ཀུམ་དང་། ཀཏ་ར་སྐར་བཏང་དགུ་པ་མེ་ཡིས་
བསྐྱེད།

For treating incursion into the liver, administer a compound prepared from **se 'bru**, **shing tsha**, **kha ru tshwa**, and **gur kum** mixed with **ka ra** (white sugar), and perform moxibustion on the ninth vertebra.

Если спустился в печень, назначают состав из *tsha ba gsum* (трёх жгучих), *se 'bru*, *shing tsha*, *kha ru tshwa* и *gur gum* с сахаром; прижигают девятый позвонок.

མཚོན་བབས་སེ་འབྲུ་རྒྱུ་ཚྲ་ཚ་བ་གསུམ། ཤལ་ཚྲ་ཁ་ཅུ་ཚྲ་དང་ལྷེ་སྐང་ཚྲ། བྱུར་དཀར་སྐར་བཏང་བཟུ་གཅིག་མེ་ཡིས་
བསྐྱེད།

For treating incursion into the spleen, administer **se 'bru**, **rgyam tshwa**, **tsha ba gsum** (three hot medicines), **thal tshwa**, **kha ru tshwa**, and **Ice myang tshwa** mixed with **bur dkar** (white jaggery), and perform moxibustion on the eleventh vertebra.

Если спустился в селезенку, назначают состав из *se 'bru*, *rgyam tshwa*, *tsha ba gsum* (трёх жгучих), *thal tshwa*, *kha ru tshwa* и *Ice myang tshwa* с белым бурам (*bur dkar*); прижигают одиннадцатый позвонок.

མཁལ་བབས་ཚྲ་དང་བྱེ་མ་སྐྱུ་དུགས་བསྐྱེན། ཚ་བ་གསུམ་དང་སྤྱག་སྐྱེལ་རྒྱ་ཚྲ་དང་། ལྷུ་མ་པ་སྤྲིག་སྤོན་གསེར་གྱི་བྱེ་མ་
དང་། འབྲས་སྣ་གསུམ་དང་བྱུར་མ་ཚང་གིས་དབུལ། གསལ་དང་སྐྱུང་གི་སྐམ་དང་བོང་ཤ་བསྐྱེན། རྗེས་ལ་ཚོགས་པ་
བཟུ་བཞི་སྐྱུ་བས་མནན།

For treating incursion into the kidneys, **apply compresses of salt and sand or wool**, use from **tsha ba gsum** (three hot medicines), **sug smel**, **rgya tshwa**, **lcam pa**, **sdig srin**, **gser gyi byi ma**, and **bras snag sum** with **bur chang**. Recommend intake of meat from snow leopard, wolf, otter, and donkey, followed by applying moxibustion on the fourteenth vertebra.

Если спустился в почки, прибегают к компрессам из соли и песка или шерсти; составу из *tsha ba gsum* (трёх жгучих), *sug smel*, *rgya tshwa*, *lcam pa*, *sdig srin*, *gser gyi bye ma*, *bras snag sum* (три разных плода), запивая чангом из бурам. Нужно есть мясо барса (снежного леопарда), волка, выдры и осла; а затем для прижать моксой четырнадцатый позвонок.

ཕོ་བར་སྐྱུང་ན་སེ་འབྲུ་ལྷ་པ་འཕམ། ཁ་ཅུ་ཚྲ་དང་ད་ཉིག་ཤིང་ཀུན་སྐྱུར། རྗེས་ལ་མདུན་རྒྱབ་གང་བབས་གསང་དུ་
བསྐྱེད། རྒྱ་ལོང་སྐྱུང་ན་ཤིང་ཚ་ཚ་བ་སྐྱེ། བྱི་ཏང་ག་དང་ཤིང་ཀུན་ཁ་ཅུ་ཚྲ། བྱུར་མ་སྐར་བཏང་མདུན་རྒྱབ་གསང་ལ་
བསྐྱེད། མཁལ་པར་སྐྱུང་ན་སེ་འབྲུ་བཞི་པ་དང་། རྒྱུ་ཚྲ་གསེར་གྱི་མེ་ཉིག་སྐྱ་སྐྱུ་སྐྱུར། རྫོངས་བྱ་ཚོགས་པ་དགུ་དང་
བཟུ་པ་བསྐྱེད། རྒྱང་པར་སྐྱུང་ན་རྒྱུ་ཚྲ་ཚ་བ་གསུམ། སྤྱག་སྐྱེལ་ལྷུ་མ་པ་ཚང་དང་སྐྱུར་ལ་བཏང་། མཁལ་སྐྱུང་བྱུན་
གསུམ་ཚ་བའི་རིལ་བྱ་སྐྱུར། འོ་ད་དུགས་མེ་བཙའ་ཚང་དང་བོང་ཤ་བསྐྱེན།

For treating descent of *bad kan* in the stomach, administer *se 'bru lnga pa* compound or a compound prepared from *kha ru tshwa*, *da trig*, and *shing kun*. Then, perform moxibustion on either the front or back points related to the stomach according to the location of the disorder. For treating descent in the intestine, administer a compound prepared from *shing tshwa*, *tsha ba gsum* (five hot medicines), *byi tang ga*, *shing kun*, and *kha ru tshwa* mixed with with *bu ram* (jaggery), and perform moxibustion on the corresponding front and back points. For treating descent in the gallbladder, administer a compound prepared from *se 'bru bzhi pa*, *rgyam tshwa*, *gser gyi me tog* and *sga skya*, and perform purgative therapy followed by moxibustion on the ninth and tenth vertebrae. For treating descent in the urinary bladder, administer a compound prepared from *rgyam tshwa*, *tsha ba gsum* (three hot medicines), *sug smel*, and *lcam pa* mixed with *chang*. For treating descent in the uterus, administer *thun gsum tsha ba'i ril bu*, apply a warm compress and moxibustion, followed by ingestion of *chang* and donkey meat.

Если [бекен] провалился в желудок, готовят *se 'bru lnga pa* или состав из *kha ru tshwa*, *da trig* и *shing kun*; а затем прижигают точки передней или задней поверхности тела там, куда вошла [болезнь]. Если провалился в тонкую или толстую кишку, назначают состав из *shing tsha*, *tsha ba lnga* (пять жгучих), *byi tang ka*, *shing kun* и *kha ru tshwa* с бурам, прижигают точки спереди и сзади. Если провалился в желчный пузырь следует приготовить *se 'bru bzhi pa* с *rgyam tshwa*, *gser gyi me tog*, *sga* и провести очищение, прижечь девятый и десятый позвонки. Если провалился в мочевой пузырь, назначают *rgyam tshwa*, *tsha ba gsum* (трёх жгучих), *sug smel* и *lcam pa* вместе с чангом. Если провалился в матку, готовят пилюли *thun gsum tsha ba'i ril bu*, прибегают к тёплым компрессам, прижиганию, чангу и ослятине.

མགོར་ལྷགས་སྐྱགས་བྱ་སེའབྱུ་བརྒྱུད་པ་སྐྱུར། མིག་ལ་ར་གན་དུང་བྱུགས་ཉ་ཤ་བཏང་། །རྣ་བར་ལྷགས་ན་ཤིང་ཀུན་རྒྱ་
ཚུ་སྐྱུག་ལྷ་ལ་སྐྱ་སྐྱོང་དུང་པ་རྣོན་པོས་བདུག་ཁྱེ་ལ་ལྷགས་ན་ཚ་བའི་མཐུར་བཀའ་བཅང་། །

For treating infiltration into the head, perform emesis and administer *se 'bru brgyad pa* compound. For treating infiltration into the eyes, apply soot obtained by burning brass and recommended intake of fish. For treating infiltration into the ears, instill *shing kun* and *rgya tshwa* into the ears. For treating infiltration into the nose, perform nasal cleaning therapy and recommended a sharp nasal inhalation. For treating infiltration into the tongue, recommend gargling with a decoction of hot-natured medicines.

Если бекен проник в голову, следует давать рвотные и состав *se 'bru brgyad pa*; в глаза — прикладывать сажу га gan, давать есть рыбу; в уши — закапывать *shing kun* с *rgya tshwa*, в нос — применять носовой очиститель и окуривать дымом *dud pa rnon po*; если вошёл в язык — полоскать рот [лекарствами] со жгучим вкусом.

བྱེ་བྲག་ནང་ཚོགས་བད་ཀན་རྟེན་བྱེད་ལ། །སྐྱུང་ཚོར་སྐྱགས་བྱ་སེའབྱུ་ལྷ་བའམ། །ཅིང་ཞི་དུག་སྐྱུར་ཚོགས་པ་བརྒྱུད་པ་
བསྐྱེག་ལྷག་བྱེད་སེའབྱུ་རྒྱུ་ཚུའི་ཉེས་སམ་སྐྱུར། །བརྒྱ་གསུམ་དགུ་པ་པོ་གསང་གང་རིགས་བསྐྱེག་ཁྱོད་བྱེད་ནང་ལ་
འབྲས་བུ་གསུམ་ཐང་བཏང་། །སྐྱུར་བྱ་སྐྱེ་གཤེར་ཤིང་མངར་འབྲས་བུ་གསུམ། །སྐྱུང་དང་སྐྱུར་བཏང་སྐྱེ་སྐྱོང་དང་པོ་

བསྐྱེད་ཚེས་བྱེད་སྐྱེགས་བྱ་སྐྱ་སྐྱ་བཞི་བ་བཏང་། །མཚོག་མའི་གསང་དབྱེ་འདུས་སོ་གསུམ་དུ་བསྐྱེད་འཕྱོར་བྱེད་ཨ་
 རུའི་(སྐྱ་ཚི་སྐྱ་བོ་ཚེ་བོང་ཁྲག་)ཕྱེ་མ་བཏང་བར་བྱ། །ཐལ་ཀ་དོ་རྗེ་བོ་མར་བསྐྱེ་མཉེ་དང་། །ཚུ་སར་མེར་སར་རབས་ཅུ་
 མེ་ཐུར་བྱ། །རྒྱང་མཁྲིས་གང་འབྲེལ་དེ་ཡི་གཉེན་པོ་བསྟེན། །

Among the specific types of *bad kan* disorders, to treat supporting *bad kan* disorders, perform emesis made from *spyang tsher*, administer *se 'bru lnga pa* or *cong zhi drug pa* compound, and perform moxibustion on the eighth vertebra. To treat decomposing *bad kan* disorders, administer *se 'bru* or *rgyam tshwa* medicinal powder compound and apply moxibustion on either the thirteenth vertebra, the ninth vertebra, or the stomach points. To treat experiencing *bad kan* disorders, administer a decoction of *'bras bu gsum* (three myrobalan fruits) and a compound of *star bu*, *sge gsher*, *shing mngar*, and *'bras bu gsum* (three myrobalan fruits) mixed with *sbrang* (honey), and then, perform moxibustion on *ske stong* point and the first vertebra. To treat satisfying *bad kan* disorders, perform emesis, apply *sna sman bzhi pa*, venesect *mtshog ma'i gsang*, and apply moxibustion *'dus so gsum*. To treat connecting *bad kan* disorders, administer *a ru ra* medicinal powder compound, comprised of *a ru ra*, *gla rtsi*, *sga*, and *bong khrag* (donkey blood), and massage with a mixture of *thal ka rdo rje* and *zo mar*. use the sucking horn, moxibustion, and surgical instrument to treat *chu ser* accumulation. When *bad kan* combines with *rlung* or *mkhris pa*, apply the related remedies.

5.2.3 [Лечение] отдельных разновидностей [бекен]. В случае поддерживающего бекен (*bad kan rten byed*) - следует дать рвотное из *spyang tsher*, составы *se 'bru lnga pa* или *cong zhi drug pa*, прижечь восьмой позвонок. В случае разлагающего (*myag byed*) - порошки на основе *se 'bru* или *rgyam tshwa*, прижечь на выбор тринадцатый и девятый позвонки или точки желудка. При болезни вкусового [бекен] (*myong byed*) - давать отвар трёх плодов (*'bras bu gsum*); смешанные с мёдом *star bu*, *sge gsher*, *shing mngar* и *'bras bu gsum* (три плода); прижечь точки *ske stong* и первого позвонка. В случае удовлетворяющего (*tsim byed*) - следует применить рвотные; назначить *sna sman bzhi pa*, проколоть точку *mtshogs gsang* и прижечь точки *'dus so gsum*. Для соединяющего [бекен] (*'byor byed*) - следует назначить порошок из *a ru ra*; массировать мазью из *thal ka rdo rje* и масляного налёта со стенок подойника (*zo mar*); а на колышущиеся местах скопления чхусер применять рожок и горячие иглы. В случае присоединения лунг и трипа прибегать к соответствующим средствам.

གཞན་དབང་ཅན་གྱི་བད་ཀན་སེར་པོ་ལ། །ཚ་མཉམ་བཞི་ཐང་སི་འབྲུ་བརྒྱད་པ་སྐྱུར། །གསེར་ཕྱེད་སྐྱེགས་དང་མ་རུའི་
 (ཨ་ཅུ་སྐྱ་ཚི་སྐྱ་བོ་ཚེ་བོང་ཁྲག་ཚུ་)དོང་བཤལ་བཏང་། །གསེར་མཐུང་གཏར་ཞིང་ཚོང་ཞི་དུག་པ་སྐྱུར། །ཤ་གསར་
 མར་གསར་བ་མཚོའི་འོ་མ་བསྟེན། །

Treatments for dependent *bad kan* are follows:

To treat *bad kan ser po*, administer compounds *cha mnyam bzhi thang* and *se 'bru brgyad pa*, perform emesis using *gser phud*, and perform warm-natured purgation with *ma nu*, *a ru ra*, *sle tres*, *kaNda ka ri*, *dong ga*, *lcum rtsa*. Venesect *gser mdung*, administer compound *cong zhi drug pa*, and recommend intake of fresh meat and butter, cow milk, and *mdzo* milk.

5.2.4 Зависимые болезни (*gzhan dbang can*). При бекен серпо (*bad kan ser po*) назначают отвар *cha mnyam bzhi thang* и состав *se 'bru bryad pa*, дают рвотное из *gser phud* и тёплое слабительное *ma nu'i drod bshal* (*ma nu, sle tres, kaNDa ka ri, dong ga, lcum rtsa*), делают кровопускание из *gser mdung*, дают состав *cong zhi drug pa*. Нужно употреблять свежее мясо и масло, коровье и хайнычье молоко.

བད་ཀན་སྐྱུག་པོ་སེ་འབྲུ་བསེ་ཡབ་དང་། ལྟར་བྱ་སྐྱུ་ཅུ་ར་དང་མ་སྐྱུ་དང་། མ་རུ་བྱ་སྲ་ལྷུ་ལྷུ་པི་པི་ལིང་། ལྷ་ར་སྐྱུར་ལ་
ལྷ་སྐྱེལ་འཕུལ་ལ་བཏང་། །

To treat *bad kan smug po*, prepare a compound of *se 'bru, bse yab, star bu, skyu ru ra, sga skya, ma nu, 'u su, utpal, pi pi ling* and *ka ra* (white sugar) and administer with boiled water.

Бекен мугпо (*bad kan smug po*). Назначают состав из *se 'bru, bse yab, star bu, skyu ru ra, sga skya, ma nu, 'u su, utpal* и *pi pi ling* с сахаром, запивая кипяченой водой.

སྐྱུར་ན་བད་ཀན་སྐྱུ་རྒྱལ་བསེ་ལ་བའི་ཕྱིར། ཁོང་ནད་ཀྱན་གྱི་ཚ་བ་བད་ཀན་བྱེད། ཤ་སྐྱུག་སྐྱུ་ཚོགས་ཕྱི་རུ་བྱེད་བ་
ལྷུང་། རང་གི་གནས་ལས་གཞན་དུ་ལྷུགས་པ་དགོན། ལལ་ཆེར་མ་རུ་པོ་བར་རྒྱས་པའི་ས། དེ་ཕྱིར་པོ་བའི་ཁ་འཛིན་
གཅེས་པ་ཡིན། ཁྱེས་གསུངས་སོ། །

Since *bad kan* is heavy, blunt and cool in nature, it acts as a root cause of all metabolic disorders. It rarely spreads to the outer parts of the body such as the muscle tissues, skin, channels and joints. And rarely infiltrates into a location other than its own. It mainly develops in the stomach, considered to be indigested site; thus it is essential to add medicines to protect the stomach.” Thus it was said.

6. В общем, поскольку бекен в целом тяжелый, тупой, прохладный, то именно бекен - корень всех внутренних болезней. Он нечасто рассеивается наружу — в мышцы, кожу, сосуды и суставы, и редко выходит из своего места в чужие, а как правило увеличивается в зоне непереваренной пищи, в желудке, поэтому очень важно [использовать] вспомогательные компоненты для желудка». Так сказано.

བདུད་རྩི་སྐྱོང་པོ་ཡན་ལག་བརྒྱད་པ་གསང་བ་མན་ངག་གི་རྒྱུད་ལས་ལྷུ་ལྷུ་གསུམ་པ་མན་ངག་རྒྱུད་ཀྱི་ཉེས་གསུམ་གྱི་
ནང་ཚན་བད་ཀན་གྱི་ནད་བཅོས་པའི་ལཱ་སྟེ་བཞི་པའོ། །

This is the fourth chapter, the “Treatment of *bad kan* disorder” which is one of three *nyes pa*, from the third part of the Secret Quintessential Instructions on the Eight Branches of the Ambrosia Essence Tantra. Это четвертая глава «Лечение болезней бекен» из раздела трёх ньепы Тантры наставлений - третьей части «Сущности амриты — восьмичленной тантры тайных наставлений».

перевод с тибетского: Анастасия Теплякова